

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

กระบวนการวิจัย

การวิจัยเรื่องการออกแบบและพัฒนาผังแม่บทเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกาอย่างยั่งยืน เป็นการศึกษาสำรวจข้อเท็จจริงจากสภาพแวดล้อมในด้านคุณค่าความสำคัญและศักยภาพของพื้นที่เพื่อนำไปใช้เป็นระบบฐานข้อมูลต่อการวางผังแม่บท ผังบริเวณทางสถาปัตยกรรมและภูมิสถาปัตยกรรมให้เขตกเป็นแหล่งศึกษาธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ คณะผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอนการศึกษา ดังนี้

1. ประชากร
2. แหล่งข้อมูล
3. รูปแบบการวิจัย
4. เครื่องมือในการวิจัย
5. การเก็บรวบรวมข้อมูล
6. การวิเคราะห์ข้อมูล
7. สถานที่ทำวิจัยและขอบเขตการวิจัย

ประชากร

การวิจัยครั้งนี้ ได้ทำการเก็บข้อมูลจากการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยรอบเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา ได้แก่ ชุมชนกุศตาเพชรและส่วนราชการฝ่ายปกครองคืออำเภอลำสนธิ สำนักงานจังหวัดลพบุรี นอกจากนี้คณะผู้วิจัยได้กำหนดตัวผู้ให้ข้อมูลหลักในขั้นตอนการเก็บข้อมูล ดังนี้

1. ประชากร ที่กำหนดสำหรับการศึกษา ได้แก่
 - 1.1 ประชากรที่เป็นประชาชนในพื้นที่ ประกอบด้วย ผู้นำอาวุโส ปราชญ์ชาวบ้านและผู้เป็นที่ยอมรับในชุมชน
 - 1.2 ประชากรที่เป็นบุคลากรในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและพัฒนาเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกาทั้งทางตรงและทางอ้อมที่มีหน้าที่รับผิดชอบสามารถนำแนวทางการ

วางผังแม่บทและผังบริเวณของพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกาไปปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมได้แก่ สำนักงานจังหวัดลพบุรี อำเภอลำสนธิ องค์การบริหารส่วนตำบลกุดตาเพชรและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา

2. ผู้ให้ข้อมูล ทำโดยการสุ่มจากกลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษา โดยเทคนิคการสุ่มตัวอย่างแบบไม่ต้องการความเป็นตัวแทน (Nonprobability Sampling) ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

แหล่งข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ประกอบการศึกษา จำแนกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) จากการศึกษาและสำรวจภาคสนาม (Field Study) โดยการพูดคุย สัมภาษณ์ ถ่ายภาพ สัมภาษณ์ และจัดเวทีชุมชนกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ตามขอบเขตที่กำหนดไว้ ประกอบด้วย

- ข้อมูลพื้นฐานของลักษณะทางกายภาพในพื้นที่ตามแหล่งศึกษาธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

- ข้อมูลด้านภูมิทัศน์วัฒนธรรม

- สารการสื่อความหมายในแหล่งศึกษาธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและแหล่งข้อมูล ได้แก่ กรมแผนที่ทหาร หอจดหมายเหตุ ห้องสมุดมหาวิทยาลัยศิลปากร ห้องสมุดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ศึกษาสภาพแวดล้อม คุณค่าความสำคัญ ศักยภาพพื้นที่ ภูมิทัศน์วัฒนธรรมตามแหล่งศึกษาธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อพัฒนาการวางผังแม่บท ผังบริเวณทางสถาปัตยกรรมภูมิสถาปัตยกรรมรวมทั้งภูมิทัศน์ให้เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกามีอัตลักษณ์ในการพัฒนาพื้นที่เชิงกายภาพควบคู่กับการปกป้องและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการตอบคำถามการวิจัยตามวัตถุประสงค์ในแต่ละข้อ ดังนี้

1. ศึกษาวิเคราะห์พื้นที่ทางกายภาพและประเมินศักยภาพการใช้พื้นที่เป็นแหล่งศึกษาทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1.1 ศึกษาทบทวนจากเอกสาร ตำราที่เกี่ยวข้องในด้านการพัฒนาอย่างยั่งยืน ภูมิทัศน์วัฒนธรรม การออกแบบผังแม่บท ผังบริเวณและศึกษาแผนยุทธศาสตร์-นโยบายในระดับประเทศและระดับจังหวัดต่อพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา

1.2 สํารวจข้อมูลภาคสนามโดยใช้เทคนิค Walk Through ร่วมกับชุมชน โดยสำรวจพื้นที่ รั้ววัดลักษณะภูมิประเทศเชิงกายภาพและถ่ายภาพตามแหล่งศึกษาธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ควบคู่กับการศึกษาภูมิปัญญาพื้นถิ่นที่แฝงในการอนุรักษ์ป่าชุมชน ผลกระทบจากการใช้ทรัพยากรในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมารวบรวม วิเคราะห์และตรวจสอบความถูกต้องร่วมกันอีกครั้งเป็นฐานข้อมูลเพื่อการพัฒนา ผังแม่บท ผังบริเวณและภูมิทัศน์ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

การสำรวจองค์ประกอบทางกายภาพ

- ที่ตั้ง (Site)
- การใช้ประโยชน์ที่ดินโดยรอบ
- ทางสัญจร (Circulation)
- ลักษณะภูมิประเทศ (Geographic)
- ลักษณะภูมิอากาศ (Climate)
- ลักษณะธรณีวิทยา (Geology)
- แหล่งน้ำและเครือข่ายส่งน้ำ (Hydrology and Network)
- ทรัพยากรธรรมชาติ (Natural Resource) ได้แก่ ความหลากหลายของพืชพรรณ ความหนาแน่นสัมพัทธ์ ความถี่สัมพัทธ์ ธรรมชาติความสำคัญสูงสุด โครงสร้างทางระดับชั้น เรือนยอดและสัตว์ป่า

- ทรัพยากรการท่องเที่ยว (Tourism Resources) ทางธรรมชาติและโบราณสถาน

- ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและการจัดการแหล่งน้ำ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การสำรวจข้อมูลเป็นการเดินสำรวจพื้นที่เชิงกายภาพร่วมกับตัวแทนชุมชนและภาคีที่เกี่ยวข้องแบบ Walk Thought ต่อองค์ประกอบทางกายภาพและองค์ประกอบทางนามธรรมเช่น

ความสัมพันธ์ระหว่างระบบนิเวศน์ ภูมิทัศน์วัฒนธรรมของพื้นที่ ภูมิปัญญาพื้นบ้านที่แฝงในการอนุรักษ์ป่าชุมชน ผลกระทบจากการใช้ทรัพยากรในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกาเพื่อใช้เป็นแหล่งเรียนรู้และการท่องเที่ยว

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการนำข้อมูลดิบ (Raw Data) ที่รวบรวมได้ตรวจสอบความถูกต้องและสมบูรณ์เพื่อวิเคราะห์หาข้อมูล ดังนี้

- วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เป็นการวิเคราะห์คุณค่าความสำคัญของพื้นที่ ศักยภาพเชิงพื้นที่ สภาพภูมิทัศน์วัฒนธรรมในด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- วิเคราะห์แนวคิด ปัจจัยและขอบเขตการพัฒนาผังแม่บทและผังบริเวณ ความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ที่ทำวิจัยและการจัดเวทีระดมความคิดเห็นกับชุมชนในพื้นที่

1.3 วิเคราะห์และสรุปผลข้อมูลจากการศึกษาคุณค่าความสำคัญของพื้นที่ ศักยภาพเชิงพื้นที่ ภูมิทัศน์วัฒนธรรมในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา

- องค์ประกอบทางกายภาพและนามธรรมที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับระบบนิเวศและภูมิทัศน์วัฒนธรรม
- ประเมินคุณค่าความสำคัญของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกาในด้านวิทยาศาสตร์ สังคม ประวัติศาสตร์และสุนทรียศาสตร์
- สรุปผลการศึกษาภูมิทัศน์วัฒนธรรมในด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2. ศึกษาและกำหนดผังแม่บทการใช้ประโยชน์ที่ดินให้เป็นแหล่งศึกษาธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน

2.1 รายงานและนำเสนอผลการศึกษาค่าความสำคัญของพื้นที่ ศักยภาพเชิงพื้นที่ ภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนในท้องถิ่นและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

2.2 ประชุมกลุ่มย่อยระดมความคิดเห็นเพื่อนำเสนอแนวคิดและแนวทางกำหนดขอบเขตการใช้พื้นที่ในแหล่งศึกษาธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่

- ศักยภาพการใช้สอยพื้นที่
- วัตถุประสงค์การใช้สอยพื้นที่
- แนวคิดการออกแบบพื้นที่

- ขอบเขตการใช้พื้นที่

2.3 จัดทำและนำเสนอร่างแนวทางการวางผังแม่บทการใช้ประโยชน์ที่ดินพร้อมระดมความคิดเห็นประชุมกลุ่มย่อยจากชุมชนในท้องถิ่นและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจำนวน 2 ครั้ง

2.4 สรุปผลแนวทางการวางผังแม่บทการใช้ประโยชน์ที่ดินในแหล่งศึกษาธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

3. พัฒนาการออกแบบผังบริเวณทางสถาปัตยกรรมและภูมิสถาปัตยกรรมตามแหล่งศึกษาทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน

3.1 รายงานและนำเสนอผลการศึกษาคูณค่าความสำคัญของพื้นที่ ศักยภาพเชิงพื้นที่ ภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนในท้องถิ่นและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

3.2 ประชุมกลุ่มย่อยระดมความคิดเห็นเพื่อนำเสนอแนวคิดและแนวทางการวางผังบริเวณและรูปแบบภูมิทัศน์ในแหล่งศึกษาธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดังนี้

- ผังบริเวณได้แก่ พื้นที่ธรรมชาติที่มนุษย์สร้างขึ้นและเส้นทางศึกษาธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

- การพัฒนาภูมิทัศน์ในเขตพื้นที่ธรรมชาติที่มนุษย์สร้างขึ้นและเส้นทางศึกษาธรรมชาติและท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

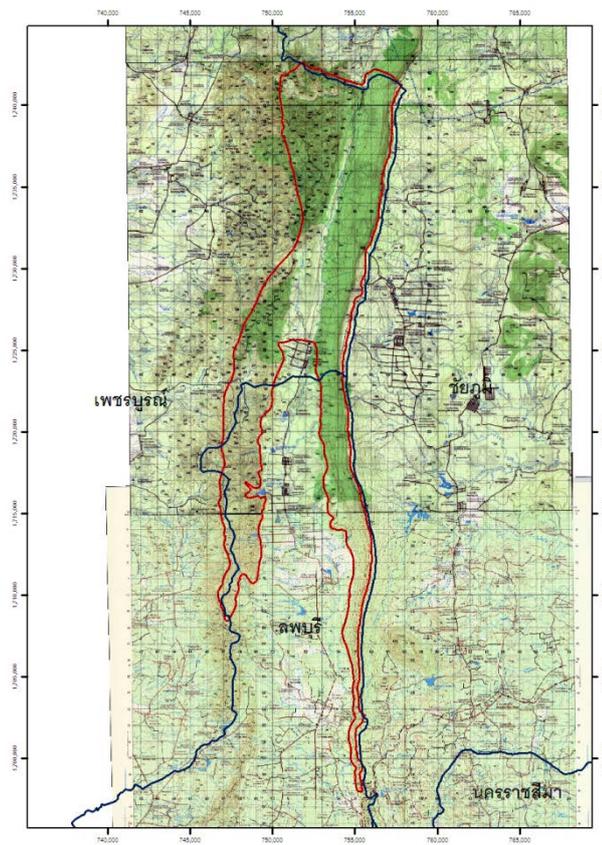
3.3 จัดทำและนำเสนอร่างแนวทางการพัฒนาผังบริเวณทางสถาปัตยกรรมและภูมิสถาปัตยกรรมและรูปแบบภูมิทัศน์พร้อมระดมความคิดเห็นประชุมกลุ่มย่อยจากชุมชนในท้องถิ่นและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจำนวน 2 ครั้ง

3.4 สรุปผลแนวทางการวางผังบริเวณทางสถาปัตยกรรมและภูมิสถาปัตยกรรมให้เป็นแหล่งศึกษาทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

3.5 จัดทำรายงานการวิจัยการวางผังบริเวณทางสถาปัตยกรรมและภูมิสถาปัตยกรรมของพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกาอย่างยั่งยืน

สถานที่ทำวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกาตามเส้นทางศึกษาธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อำเภอลำสนธิ จังหวัดลพบุรี

ภาพที่ 1 เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซับลังกา
ที่มา : กรมแผนที่ทหาร, 2552